

Teorie národního hospodářství

Studenti PF UK

Vypracované otázky ke zkoušce

2011

Tento text vznikl jako příprava na ústní zkoušku z předmětu Teorie národního hospodářství, vyučovaného na právnické fakultě UK. Text vytvořili sami studenti druhého ročníku, nemusí tedy být i přes veškeré korektury zcela správný a autoři nepřebírají žádnou odpovědnost za výsledek zkoušky. Texty byly vytvořeny na wiki studentů PF UK <http://ius.tulacek.eu/>.

Soubor vygenerován: 16.12.2011, 03:49

Obsah

A	Předmět a metody národohospodářské teorie	1
A.71	Předmět národohospodářské teorie a její základní kategorie	1
	Předmět	1
	Základní ekonomický problém	1
	Definice národohospodářské teorie = ekonomie:	1
	Ekonomie x ekonomika	1
	Kategorie národohospodářské teorie	2
A.30	Hlavní historické a současné směry ekonomického myšlení	2
	Merkantilismus	2
	Fyziokraté	3
	Klasická politická ekonomie	3
	Marxismus	4
	Německá historická (ekonomická) škola	4
	"Marginální revoluce" → Neoklasická ekonomická škola	4
	Neoklasická ekonomická škola	4
	Keynesiánství	5
	Chicagská škola	6
	Monetarismus	6
	Institucionalismus	6
	Hlavní názorové proudy soudobé ekonomie	6
B	Základní ekonomické pojmy a principy	8
B.98	Základní ekonomické principy a modely, metodické chyby ekonomického uvažování	8
	Základní ekonomické principy	8
	Přínosy a náklady	8
	Porovnání na základě peněžních hodnot	8
	Racionalita a vlastní zájem	9
	Náklady alternativ a utopené náklady	9
	Uvažování v mezích (marginálních) veličinách	9
	Ekonomická efektivnost	9
	Ekonomická rovnost	9
	Ekonomické modely	9
	Metodické chyby ekonomického uvažování	10
B.54	Náklady alternativ a utopené náklady, ilustруйте na příkladech	10
	Náklady alternativ	10
	Utopené náklady	11
B.97	Základní ekonomické otázky, typy a odlišnosti ekonomických systémů	11
	Základní ekonomické otázky	11
	Typy a odlišnosti ekonomických systémů	12
B.17	Ekonomická efektivnost, Paterovo a Kaldor-Hicksovo kritérium efektivnosti	13
	Ekonomická efektivnost	13
	Paretova a Kaldor-Hicksova efektivnost	14
	Ukazatelé ekonomické efektivnosti	15
	Efektivita a rovnost	15
B.85	Trhy výrobních faktorů, jejich úloha, specifika a regulace	15
	(Nájemní) trhy výrobních faktorů	15
	Výrobní faktory	16
	Národní důchod	17
B.89	Typy ekonomických subjektů, jejich postavení a úloha v národním hospodářství	17
B.49	Model ekonomického koloběhu	17
	Rovnováha v modelu ekonomického koloběhu	19
	Zahrnutí cen do modelu ekonomického koloběhu	20
	Ekonomická nerovnováha	20
B.55	Národohospodářské agregáty a jejich význam	21
	HDP	21
	Inflace	21

Nezaměstnanost	21
Platební bilance	21
B.46 Metody měření HDP	22
Metoda výrobní	22
Metoda důchodová	22
Metoda výdajová	22
C Tržní systém a státní ekonomická regulace	24
C.82 Trh a tržní systém, typy trhů	24
Trh v užším pojetí	24
Trh v širším pojetí	25
Tržní systém	25
C.87 Tržní cena a její funkce	26
Cena	26
Tržní rovnováha	26
Funkce ceny	29
C.7 Cenová a necenová konkurence, principy marketingu	30
Marketing a jeho cíle	30
Konkurence a její typy	30
Marketing a jeho definice	31
C.31 Hospodářská politika, její cíle, druhy a účinnost, magický čtyřúhelník	33
Hospodářská politika	33
Základní hospodářské cíle	33
Hospodářskopolitické nástroje	33
Druhy hospodářské politiky	34
Účinnost hospodářské politiky	34
C.88 Tržní selhání, jeho druhy a příčiny, ilustруйте na příkladech	34
Nedokonalá konkurence	35
Externality	35
Veřejné statky a neúplné trhy	35
Asymetrické informace	35
C.90 Veřejná a soukromá řešení tržních selhání	36
Veřejná řešení tržních selhání	36
Soukromá řešení tržních selhání	36
C.75 Státní regulace trhů, ceny ve smíšené ekonomice	37
Regulace trhů	37
Ceny ve smíšené ekonomice	38
C.73 Selhání vlády a jeho příčiny	39
Důvody vládního selhání	39
D Poptávka, nabídka a tržní cena	40
D.10 Zákon poptávky, zákon nabídky, zákon poptávky a nabídky, zákon jedné ceny	40
Zákon poptávky	40
Zákon nabídky	42
Zákon poptávky a nabídky	43
Zákon jedné ceny	43
D.8 Cenová, důchodová a křížová elasticita poptávky	44
Pružnost poptávky	44
Cenová elasticita poptávky	44
Pružnost poptávky a celkové spotřebitelské výdaje	44
Poptávka v krátkém a dlouhém období	45
Poptávka na jednotlivém trhu a poptávka po zboží jednoho prodávajícího	45
Křížová pružnost poptávky	45
Důchodová pružnost poptávky	45
D.70 Přebytek výrobce a spotřebitele, efektivita tržní rovnováhy	45
Přebytek spotřebitele	45
Přebytek výrobce	46
Celkový přebytek	47
Tržní rovnováha	47
Efektivita tržní rovnováhy	48
D.77 Státní zásahy do cen, jejich příčiny, důsledky a efektivita	48
Přímé státní regulace	48
Nepřímé státní regulace	48
Příčiny	48
Důsledky	48
Efektivita	49

E	Rozhodování, ekonomika a správa firem	50
E.9	Cíle, náklady, příjmy a zisk firmy	50
	Cíle	50
	Náklady	50
	Zisk	51
	Příjmy	52
E.35	Implicitní a explicitní náklady firmy, ekonomický a účetní zisk	52
	Implicitní a explicitní náklady firmy	52
	Ekonomický a účetní zisk	52
E.61	Normální zisk firmy, ekonomická renta a její dobývání	53
	Firma	53
	Explicitní náklady a implicitní náklady	53
	Ekonomický a účetní zisk	53
	Normální zisk	53
	Ekonomická renta	54
E.53	Náklady a nákladové křivky firmy, analýza firemních nákladů	54
	Celkové náklady dělíme na	55
	Průměrné celkové náklady	55
	Mezní náklady firmy	55
	Produkční funkce firmy	55
	Mezní produkt práce/mezní produkt kapitálu	55
	Průběh nákladových křivek	56
E.44	Marginální náklady a jejich význam	58
	Stav firemní rovnováhy	58
	Význam marginálních nákladů	58
	Rozhodování o zastavení činnosti	59
	Uzavření vs. ukončení činnosti	59
E.99	Zákon klesajícího mezního produktu, princip úspor z rozsahu	59
	Princip úspor z rozsahu	59
E.25	Financování firmy, finanční ukazatele a jejich funkce při řízení firmy	60
	Finanční zdroje firmy	60
	Cíle financování	60
	Krátkodobé a dlouhodobé financování	60
	Základní principy finančního řízení firmy	61
	Finanční ukazatele	61
E.96	Význam a struktura rozvahy firmy	62
	Struktura rozvahy	63
	Majetková struktura podniku - aktiva	63
	Kapitálová struktura podniku - pasiva	63
E.21	Ekonomický pohled na vybrané právní formy podniků, jejich výhody a nevýhody	65
	Specifické firmy	67
E.18	Ekonomické aspekty správy korporací	68
	Správa korporace	68
	Corporate governance	69
	Vnitřní a vnější model corporate governance	69
	Vnější model	69
	Vnitřní model	70
	Problém pán a správce	70
F	Struktura trhu, typy konkurence a konkurenční politika	71
F.78	Struktura trhu a tržní síla, relevantní trh	71
	Struktury trhu	71
	Tržní síla	72
	Relevantní trh	72
F.15	Efektivnost dokonalé konkurence	72
F.83	Trh dokonalé konkurence a postavení firmy na tomto trhu	73
	Efektivnost dokonalé konkurence	74
	Dokonalá konkurence a reálné trhy	74
	Reálně existující případ dokonalé konkurence	74
F.58	Nedokonalá konkurence, příčiny vzniku a hlavní typy, ztráta blahobytu v podmínkách nedokonalé konkurence	74
	Konkurence	74
	Omezení konkurence	75
	Dokonalá konkurence	75
	Nedokonalá konkurence	75
	Důsledky nedokonalé konkurence	75
	Typy nedokonalé konkurence	76
	Konkurenční, prokonkurenční či protitrustová politika	78
F.33	Chování firem v podmínkách dokonalé a monopolistické konkurence	79

Konkurence	79
Dokonální konkurence (na nabídkové straně trhu)	79
Nedokonální konkurence	79
Monopolistická konkurence	79
F.34 Chování firem v podmínkách oligopolu a monopolu	80
Oligopol	80
Monopol	81
F.42 Konkurenční politika, antimonopolní zákonodárství, regulace přirozených monopolů	82
Konkurenční politika	82
Protimonopolní zákonodárství	83
Regulace přirozených monopolů	83
Ochrana hospodářské soutěže v EU a ČR	84
G Kapitál a kapitálové trhy	86
G.40 Kapitál, jeho vznik, formy a funkce	86
Co je to kapitál	86
Vznik kapitálu	86
Formy kapitálu	86
Kapitálový trh	87
G.37 Instituce kapitálového trhu a jejich význam	87
Instituce kapitálového trhu	87
Instituce spojené s trhy cenných papírů	88
Instituce finančního zprostředkování	88
Stádní chování investorů	89
G.52 Nabídka, poptávka a rovnováha na trhu kapitálu	89
Nabídka na kapitálovém trhu	89
G.3 Aktiva, jejich druhy a vlastnosti, stanovení ceny aktiv	91
Aktiva	91
Druhy a vlastnosti	91
Výnosy, ceny, rizika aktiv	91
Míra výnosu aktiva	92
P/E (Price/Earnings ratio)	92
Tržní cena aktiv	92
Neriziková aktiva	92
Investiční riziko	92
Postupy investování	92
G.39 Investování a spekulace, vznik a důsledky "investičních bublin"	93
Některé relevantní pojmy	93
Investování prostředků na kapitálových trzích	93
Investiční bublina	94
G.79 Subjekty kapitálového trhu	95
G.67 Primární a sekundární kapitálové trhy a jejich význam	96
Vznik kapitálu	96
Trh kapitálu	97
Primární a sekundární trh	97
Primární kapitálový trh	98
Sekundární kapitálový trh	98
H Trh práce, zaměstnanost a rozdělení příjmů	99
H.65 Poptávka a nabídka na trhu práce, vliv substitučního a důchodového efektu na nabídku práce	99
Nabídka práce	99
Poptávka práce	100
Trh práce	100
H.84 Trh práce (poptávka, nabídka a rovnováha)	102
Poptávka po práci a nabídka práce	102
Rovnováha na trhu práce	102
Grafy	103
H.86 Tržní a netržní faktory determinace mezd, mzdová strnulost, jej příčiny a důsledky	103
Specifické faktory determinace mezd	103
Mzdová strnulost	104
H.59 Nezaměstnanost, příčiny, druhy a měření, vztah nezaměstnanosti a inflace	105
Dělení nezaměstnanosti	105
H.72 Rozdělení důchodů, nerovnosti v důchodech, přerozdělovací procesy a jejich nástroje	106
Rozdělení mezd a příjmů	106
Sledování mzdové (příjmové) nerovnosti	107
Přerozdělování příjmů a jeho nástroje	107

I	Peníze a měnová politika	109
I.63	Peníze, jejich funkce a formy, úloha zlata v dějinách	109
	Peníze	109
	Funkce peněz	109
	Formy peněz	110
	Úloha zlata v dějinách	110
I.94	Vymezení peněz, peněžní zásoba a peněžní agregáty	110
	Vymezení peněz	110
	Peněžní zásoba a peněžní agregáty	110
I.41	Komoditní peníze, zlatý standard, peníze s nuceným oběhem	111
	Komoditní peníze	111
	Zlatý standard	111
	Nucený oběh	111
I.51	Nabídka a poptávka na trhu peněz, cena peněz, výnosová křivka	112
	Nabídka po penězích	112
	Poptávka po penězích	112
	Faktory ovlivňující poptávku po penězích	112
	Poptávka po penězích a úroková míra	112
I.5	Bankovní systém, tvorba peněz a peněžní multiplikátor	113
	Peněžní multiplikátor	114
I.50	Monetární politika a její nástroje	114
	Cíle MP	115
	Cílování inflace	115
	Nástroje MP	115
	Omezení regulace peněžní zásoby	116
	Nezávislost centrální banky	116
	Funkce bankovního systému	116
I.56	Nástroje expanzivní fiskální a monetární politiky, jejich význam a účinnost	116
	Expanzivní monetární politika	116
	Expanzivní nástroje monetární politiky	117
	Expanzivní fiskální politika	117
I.57	Nástroje restriktivní měnové a rozpočtové politiky, jejich význam a účinnost	118
	Restriktivní monetární politika	118
	Restriktivní nástroje monetární politiky	118
	Restriktivní fiskální politika	119
I.6	Bezprostřední a konečné cíle měnové politiky, cílování inflace	119
	Bezprostřední cíle měnové politiky	119
	Konečné cíle měnové politiky	119
	Cílování inflace	120
I.43	Kvantitativní teorie peněz a cen, Fisherova rovnost	120
	Fisherova rovnost	120
	Z historie	120
I.62	Omezení měnové a fiskální politiky	121
	Měnová politika	121
	Rozpočtová politika	122
I.45	Měnová báze a tvorba peněz, peníze jako dluh	123
	Měnová báze	123
	Tvorba peněz	123
	Peníze jako dluh	124
I.14	Diskontní, lombardní a repo sazba jako měnové nástroje	125
	Úrokové sazby České národní banky	125
I.29	Funkce a nástroje centrální banky	126
	Centrální banka	126
	Funkce centrální banky	126
	Nástroje centrální banky	127
	Nezávislost	128
	Česká národní banka	129
I.60	Nezávislost a odpovědnost centrální banky	129
	Nezávislost centrální banky	129
	Odpovědnost centrální banky	130
I.36	Inflace a její měření, druhy, příčiny a důsledky inflace, inflační daň	130
	Metody výpočtu	130
	Využití ukazatelů inflace	131
	Závažnost inflace	131
	Příčiny inflace	131
	Dopady inflace	132
	Protiinflační politika	132

I.12	Inflační daň	132
	Deflace, její příčiny a důsledky, past likvidity a kvantitativní uvolňování	133
	Deflace	133
	Past likvidity	133
	Kvantitativní uvolňování	133
J	Hospodářský růst	134
J.80	Teorie hospodářského růstu	134
	Hospodářský růst a jeho zdroje	134
	Příčiny hospodářského růstu	134
	Produktivita a její faktory	135
	Růstová politika	136
	Politika nabídkové stránky ekonomiky	136
	Výhody a nevýhody hospodářského růstu	137
J.69	Produktivita práce a kapitálu a jejich faktory, politika nabídkové strany	137
	Produktivita	137
	Produktivita práce	137
	Produktivita kapitálu	138
	Politika nabídkové stránky ekonomiky	139
J.22	Ekonomický růst a rozvoj, zdroje a typy růstu, růstová politika	139
	Zdroje (typy) ekonomického růstu	140
	Růstová politika	140
	Důsledky hospodářského růstu	141
K	Hospodářský cyklus a stabilizační politika	142
K.32	Hospodářský cyklus, jeho příčiny a fáze	142
	Fáze	142
	Typy hospodářských cyklů podle délky	143
	Příčiny hospodářského cyklu	143
	Pojmy	143
K.66	Poptávkové a nabídkové šoky, jejich vliv na recesi	144
	Model souhrnné poptávky a nabídky	144
	Model souhrnné poptávky	144
	Průběh souhrnné nabídky	146
K.38	Investiční akcelerátor a multiplikátor a jejich význam pro průběh hospodářského cyklu	149
	Vývoj spotřebních a investičních výdajů	149
	Investiční akcelerátor a multiplikátor	149
K.26	Finanční a měnová krize, možné příčiny a důsledky	150
	Druhy finanční krize	150
	Finanční krize	150
	Bankovní panika	151
	Měnová krize	152
K.10	Cíle, principy a nástroje stabilizační politiky	153
	Ovlivňování agregátní poptávky	153
	Koordinace monetární a fiskální politiky	155
	Problémy fiskální politiky	155
	Problémy monetární politiky	156
K.2	Agregátní poptávka a nabídka, potenciální a reálný produkt	156
	Agregátní poptávka	156
	Agregátní nabídka	157
	Potenciální HDP	157
	Reálný HDP	157
	Ekonomická rovnováha a ekonomické výkyvy	158
K.4	Automatické stabilizátory a jejich funkce, vysvětlete na příkladu	158
	Jednorázová záměrná opatření (diskrétní) a vestavěné (automatické) stabilizátory	159
	Vztah požadavku na vyrovnaný státní rozpočet a automatických stabilizátorů	159
K.27	Fiskální multiplikátory, efekt vytěsňování	159
	Expanzivní fiskální politika	159
	Fiskální multiplikátor	160
	Efekt vytěsňování	160
	Celkový účinek fiskální expanze	160
K.20	Ekonomické multiplikátory a jejich význam (Keynesův multiplikátor, peněžní multiplikátor, fiskální multiplikátor)	161
	Příklady multiplikátoru	161
	Keynesův multiplikátor	161
	Peněžní multiplikátor	161
	Fiskální multiplikátor	162

K.28 Fiskální politika, její cíle a nástroje	162
Fiskální politika	162
L Státní rozpočet a daňový systém	164
L.93 Veřejné finance, jejich funkce a složky, státní rozpočet a jeho deficity	164
Veřejné finance	164
Rozpočtová soustava	164
L.76 Státní rozpočet, základní struktura jeho příjmové a výdajové stránky	165
Příjmy státního rozpočtu	166
Výdaje státního rozpočtu	166
Typy rozpočtu	166
L.11 Daně, jejich druhy a ekonomické vlastnosti, daňová politika	168
Principy daňového systému	170
L.16 Efektivnost zdanění, daňové břemeno a „náklady mrtvé váhy“, Lafferova křivka	170
Efektivnost zdanění	170
Dopad daní	171
Náklady mrtvé váhy	171
Lafferova křivka	172
L.23 Euro a Maastrichtská kritéria, Pakt stability a růstu	172
Euro - bleskový úvod	172
Historie eura	173
Maastrichtská kritéria	173
Pakt stability a růstu	173
Aktuality o euru	174
M Mezinárodní ekonomické vztahy	175
M.1 Absolutní a komparativní výhody v mezinárodním obchodě, vysvětlete na příkladu	175
Příčiny	175
Absolutní výhoda	175
Komparativní výhoda	175
M.48 Mezinárodní měnové vztahy, devizové trhy, optimální měnové zóny	176
Devizové trhy a měnové kurzy	176
Mezinárodní měnový fond a brettonwoodský systém	179
Optimální měnové zóny	180
Mezinárodní obchod	180
M.64 Platební a obchodní bilance, jejich struktura a význam	182
Platební bilance	182
Obchodní bilance	183
M.13 Devizové režimy a jejich národohospodářské důsledky	185
Fixní (pevný) směnný kurz	186
Flexibilní (plovoucí) kurzy	186
Brettonwoodský měnový systém	186
Kurz dvoustranný a vícestranný, nominální a reálný	187
Devizové režimy a hospodářská politika	188
M.47 Mezinárodní ekonomická integrace a její formy, globalizace ekonomiky	189
Hlavní cíle mezinárodní ekonomické integrace:	189
Stupně integrace	189
Mezinárodní organizace	190
Ekonomická globalizace	190
M.95 Vývoj evropské ekonomické integrace, jednotný vnitřní trh, hospodářská a měnová unie EU	190
Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO)	190
Evropské společenství pro atomovou energii a Evropské hospodářské společenství	190
Evropská společenství	191
EU a nové členské státy	191
Jednotný vnitřní trh	191
Hospodářská a měnová unie (HMU)	192
Konvergenční kritéria, Pakt stability a růstu, Euroskupina	192
N Základy ekonomie veřejného sektoru	194
N.24 Externalita, jejich příčiny, důsledky a řešení	194
Negativní externalita	194
Pozitivní externalita	195
Řešení	195
N.81 Transakční náklady a Coaseův teorém	198
Ronald Harry Coase	198
Transakční náklady	198

Coaseho teorém	199
N.92 Veřejné a částečně veřejné statky, společné zdroje	200
Statky čisté a částečně veřejné	201
Společné zdroje a veřejně poskytované soukromé statky	202
Veřejné a soukromé poskytování statků	203
N.74 Soukromé a veřejné statky, veřejné poskytování statků	203
Soukromé statky	203
Veřejné statky	203
Statky částečně veřejné	204
Společné zdroje	204
Veřejně poskytované soukromé statky	204
N.68 Principy ekonomické teorie veřejné volby	205
Problémy veřejné volby	206
Racionální neznalost	206
Zájmové skupiny	206
N.91 Veřejná produkce statků, její příčiny a důsledky	206
Příčiny veřejné produkce	207
Problémy veřejné produkce	207
Soukromá výroba veřejných statků	207
N.19 Ekonomické chování byrokracie	207
Ekonomické charakteristiky úřadu	208
Motivace byrokracie	208
Příčiny růstu úřadů	208
1 Seznam otázek	209

Okruh B

Základní ekonomické pojmy a principy

B.98. Základní ekonomické principy a modely, metodické chyby ekonomického uvažování

Základní ekonomické principy

19

- Omezená možnost získat materiální statky
 - → vzácnost ekonomických zdrojů
 - → vede k rozhodování jak těchto zdrojů nejlépe využít
 - *Národohospodářská teorie/ekonomie: společenská věda, která popisuje a zkoumá, jak společnosti a jejich jednotlivé hospodářské jednotky (subjekty) volí – a jak by měly volit – mezi různými možnostmi využití omezených zdrojů k uspokojení svých potřeb.*

Přínosy a náklady

20

- Ekonomické rozhodování založeno na
 - Měli bychom provést tuto činnost?
 - Měli bychom dát přednost činnosti A před činností B?
- = porovnání nákladů a přínosů (užitku), které jednotlivé činnosti svým aktérům přinášejí
- = model racionální volby

Užitek

21

- Užitek - subjektivní uspokojení, které přináší spotřeba daného statku
- Rozhodování na základě - **užitek** } **cena** (+ rozdíl je větší než u jiné činnosti)
- Předpoklady modelu racionální volby
 - Předpoklad úplnosti – očekávané důsledky v jakémkoliv pořadí (A – B – C nebo C – A – B, je to jedno) → indiference
 - Předpoklad tranzitivity – pokud subjekt preferuje činnost A před B a B před C → preferuje A před C
 - Předpoklad dokonalých informací – co nastane, když zvolí jistou činnost
- Teorie omezené racionality - zabývá se rozhodováním v podmínkách, kdy nejsou splněny předpoklady modelu racionální volby
- Kolektivní rozhodování – zobecnění preferencí více osob → odklon od modelu

Porovnání na základě peněžních hodnot

22

- Je nutné náklady i užitek vyčíslit → peněžní hodnota (možné vyčíslit i když činnost nevyžaduje přímé náklady)
- **Náklady a výnosy v krátkém/dlouhém období**
 - Náklady a přínosy z určitého období nemusí přicházet současně
 - Ztěžuje to ekonomické rozhodování

Racionalita a vlastní zájem

23

- Racionální rozhodování - rozhodovat se podle kritérií nákladů a výnosů
- Základ racionálního rozhodování - maximalizace vlastního ekonomického zájmu = ziskový motiv
- Ekonomická koncepce racionality - racionálně se rozhodující osoba se rozhoduje tak, aby sledovala své vlastní cíle či zájmy a že mezi těmito zájmy hrají klíčovou úlohu pobídky materiální čili ekonomické
- Homo economicus - model lidského chování → předpokládá, že se lidé rozhodují převážně na základě porovnání vlastního materiálního prospěchu
 - Využití - popis a predikce rozhodování ekonomických subjektů

Náklady alternativ a utopené náklady

24

- →B.54

Uvažování v mezních (marginálních) veličinách

25

- Mezní veličiny - udávají změny ekonomických výnosů a nákladů, které určité rozhodnutí vyvolá
- Mezní výnosy/náklady
- Racionální rozhodování - činnost má smysl pouze tehdy, pokud m. výnos této činnosti (tj. dodatečný přínos, který tímto krokem získáme) je vyšší, než jsou m. náklady (tj. dodatečné náklady, které tento krok bude vyžadovat)
- Např. Ceny zájezdů „na poslední chvíli“ – Raději prodat zájezd za jakoukoliv cenu, která převyšuje její náklady na dodatečného účastníka → v té chvíli má už velká část vynaložených nákladů CK povahu utopených nákladů . Náklady na dodatečného úč. Jsou proti tomu minimální.

Ekonomická efektivnost

26

- Využití omezených zdrojů, při kterém společnost jako celek získává maximální ekonomický blahobyt
- Jak nejlépe vzácných zdrojů využít - uvažování v mezních/marginálních veličinách
- Vztah mezi dosaženým uspokojením potřeb (ek.blahobyt) a zdroji, které byly na jeho získávání vynaloženy

X

Ekonomická rovnost

27

- Sleduje rozdělení maximálního ekonomického blahobytu
- Není objektivní; často si efektivnost a rovnost odporují
- *prerозdělování příjmů mezi finančně úspěšnějšími subjekty směrem k méně úspěšným sice zvyšuje rovnost, ale snižuje ekonomickou efektivitu, protože snižuje motivaci k vyššímu zisku a vede k nižší celkové produkci ekonomických statků*

Paretova efektivnost	Kaldor-Hicksova efektivnost
Ve společnosti již nelze zvýšit blahobyt některého subjektu, aniž by byl snížen blahobyt subjektu jiného.	Za efektivní lze považovat tu situaci, kdy by ty osoby, jejichž blahobyt se zvýšil, mohly alespoň teoreticky odškodnit ty, kterým se snížil.

- Paretova efektivnost a Kaldor-Hicksova efektivnost - →B.17

Ekonomické modely

28

- Co je ekonomický model?
 - Jakékoli zjednodušené konstatování, diagram či vzorec sloužící k pochopení a predikci (odhadů a předpovědí) ekonomických jevů
- Model ekonomického koloběhu - →B.49

Ekonomické subjekty

29

- →B.89
- Sektor jednotlivců nebo domácností, firemní sektor, sektor finančních služeb, veřejný (vládní) sektor

Výrobní faktory

30

- →F.83
- Přírodní zdroje (půda), lidské zdroje (práce), kapitál, podnikatelské schopnosti (know-how)

Základní typy trhů

31

- →C.82
- Trh zboží a služeb (statků), trh výrobních faktorů

Metodické chyby ekonomického uvažování

32

- 2 tendence - jedna tendence se snaží napodobit metody přírodních věd a považuje míru vědeckosti, exaktnosti ekonomie úměrnou pronikání matematických metod do ekonomie. Druhá tendence, rovněž významná, poukazuje na to, že ekonomické myšlení je zcela specifický způsob myšlení a největší chybou ekonomů je napodobování metod přírodních věd
- **nedodržení předpokladu neměnnosti ostatních podmínek**
 - Na ekonomické jevy působí vždy více proměnných
 - Při zkoumání vzájemného vztahu dvou veličin předpokládáme, že ostatní veličiny zůstávají neměnné
 - Tento předpoklad je v ekonomii označován: *ceteris paribus*
- **klam „post hoc ergo propter hoc“** – „Díky tomu, že tato skutečnost nastala po této skutečnosti, lze předpokládat, že první skutečnost způsobila tu druhou“
 - stalo se A → vedlo to k B
 - pokud je B nežádoucí: Zabránění A → nestane se B
 - ne vždy existuje příčinná souvislost mezi jevy A a B. Je tedy chybou jí předpokládat.
- **chyba kompozice**
 - co je dobré pro hospodářský subjekt neznamena, že to musí být dobré pro celý hospodářský celek
 - nesprávné uvažování z části na celek a naopak
- **neurčitost či nejistota**
 - ekonomické zákony platí v průměru → mají pravděpodobnostní charakter
 - nemusí platit pro každý jednotlivý případ
- **ignorování sekundárních (vedlejších) účinků**
 - vedle chtěných, přímých a zamýšlených důsledků ekonomických jevů existují i sekundární, nechtěné a nezamýšlené důsledky (občas i významnější než primární)
 - dobré úmysly ekonomických iniciativ nevedou nutně k dobrým důsledkům
 - Příklad: tzv. efekt mrtvé váhy

http://www.libinst.cz/etexts/bastiat_co_je_videt.pdf - Co je a co není vidět, Frédéric Bastiat - Str. 100 - 145.; Teorie národního hospodářství, 2. doplněné vydání, s. 12-29, 34-37

B.54. Náklady alternativ a utopené náklady, ilustруйте na příkladech

Náklady alternativ

33

- skryté (implicitní) náklady provedení rozhodování
- také označovány jako **náklady ušlých příležitostí**
- nebo jako **ekonomické náklady** (narozdíl od nákladů účetních, které zahrnují pouze náklady explicitní)
- jsou jednou z častých chyb, které se subjekty při rozhodování dopouštějí, je, že tyto skryté náklady do svého rozhodování nezahrnují
- rozhodne-li se ekonomický subjekt provést určitou činnost, tj. vybrat si z možností užití svých zdrojů jednu určitou, ztrácí možnost provést jinou činnost, a využít tak své zdroje jiným způsobem
- cenou za získání určitého statku je vždy nemožnost získat jiné statky - náklady alternativ **udávají hodnotu toho nejcenějšího z nich**

- respektovat náklady alternativ znamená zahrnout do rozhodování veškeré náklady, které toto rozhodování nese (při rozhodování, zda danou věc učiním, či nikoli, musím vzít v úvahu i tyto náklady a brát je jako relevantní)

Křivka výrobních možností

34

- náklady alternativ vystupují i na národohospodářské úrovni, zde je značí tato křivka
- též označována jako **hranici výrobních možností** - maximum toho, co národní hospodářství může v daném okamžiku vyprodukovat
- znázorňuje rozdílné kombinace dvou různých statků, které může výrobce produkovat při plném využití daných zdrojů

A - zdroje nejsou využity na 100%; B - reálně nedosažitelné využití zdrojů; C - efektivní využití zdrojů; X,Y - dva různé statky vyráběné státem

- čím více stát vyrobí statku X, tím méně vyrobí statku Y - úbytek statku Y znázorňuje náklady ušlých příležitostí

Příklady nákladů alternativ

35

- pozve-li nás někdo na oběd, platíme za něj cenu v podobě ztráty času, který jsme mohli věnovat něčemu jinému
- náklady alternativ, které nese spotřebitel při nákupu určitého předmětu. Jeho náklady ušlých příležitostí odpovídají ztrátě možnosti získat předmět jiný, který by pro něj měl vyšší hodnotu
- společnost se rozhodne realizovat projekt, čímž se ovšem připraví o možnost realizovat projekt jiný - např. koupí zařízení ztrácí podnik možnost vynaložit dané prostředky na údržbu stávajícího zařízení, což zvyšuje riziko poruchy
- město se rozhodne postavit parkoviště, tím se připraví o možnost postavit na daném pozemku např. nemocnici
- stát se rozhodne dát peníze na opravu silnic, čímž připraví o peníze resort školství

Utopené náklady

36

- další chyba ekonomického rozhodování
- jsou to náklady, které v okamžiku rozhodování již nelze zachránit (osoba je nese bez ohledu na to, jaké rozhodnutí provede)
- jejich výše je pro rozhodování irelevantní, **je třeba je ignorovat narozdíl od nákladů alternativ**
- **averze ke ztrátě** - snaha zabránit ztrátě prostředků, které jsme již vynaložili; snaha brát utopené náklady jako stále relevantní, to souvisí s tzv. **Concorde efektem**
- Concorde efekt - název podle rozhodnutí francouzské a britské vlády pokračovat ve vývoji nadzvukového osobního letadla Concorde i poté, co bylo jasné, že tento projekt nebude ekonomicky výhodný
- jsou jednou z bariér vstupu potencionálních konkurentů na trh oligopolu (viz otázka 34); vstupní investice v řadě odvětví mají charakter utopených nákladů - v případě odchodu firmy z odvětví je obtížné, je získat zpět

Příklady utopených nákladů

37

1. Jedu na výlet do Berlína autem. Do nákladů cesty nebudu počítat cenu automobilu ani řidičského průkazu. Toto jsou utopené náklady, které v dané situaci neberu v úvahu.
2. Koupil jsem si lístek do kina, ale nechce se mi tam. Peníze za lístek jsou utopené náklady (neřešíme možnost vrácení lístku). Rozhodování je založeno na porovnání nákladů a výnosů dvou možných činností. Buď do kina jít, nebo čas strávit jinak. Cenu za lístek jsme zaplatili v obou případech. Rozhodovat by se mělo podle toho, jestli chci film vidět bez ohledu na cenu lístku.
3. Příklad Temelína. Souvisí s averzí ke ztrátě - stát rozhodl o tom, že elektrárnu dokončí vzhledem k tomu, že již vynaložil enormní finanční prostředky na její stavbu. - příklad ze semináře JUDr. Hrabý

Urban, Jan: *Teorie národního hospodářství*, 2011, str. 38-41; seminář

B.97. Základní ekonomické otázky, typy a odlišnosti ekonomických systémů

Základní ekonomické otázky

38

- Základní ekonomické systémy se liší tím, že různě odpovídají na základní ekonomické otázky
- **Co a kolik vyrábět?**
 - definice struktury a množství výroby
 - každá společnost má jen omezené zdroje a musí se rozhodnout, co a kolik vyrobí, aby zajistila své přežití a případně další rozvoj
 - *Příklad: Praveký kmen se nemohl rozhodnout, že si udělá okružní cestu kolem světa - jednak na to neměl zeměpisné znalosti, neměl vhodné dopravní prostředky a ani si nemohl dovolit takovou dovolenou, protože by neměl kdo zajistit dostatek jídla*
- **Jak vyrábět?**
 - jaké zdroje a v jaké kombinaci budou použity k výrobě (jak budu vyrábět, kdo bude statky vyrábět a s jakou technologií)
 - každá společnost má volbu technologií, záleží na zvážení, jaké výrobní faktory má společnost k dispozici a co považuje za nejefektivnější
 - *Příklad: V Římě bylo tisíc otroků levnějších než těžké povozy, dnes jsou zaměstnanci daleko nejvyšší nákladovou položkou, proto firmy raději využívají stroje a mechanizaci, které udělají tutéž práci v daleko kratším čase, a tím ušetří*
- **Pro koho vyrábět?**
 - jak se rozdělí vyrobený produkt mezi osoby a skupiny osob, otázka distribuce vytvořeného bohatství směrem do společnosti
 - nelze vyprodukovat dostatek statků pro všechny
 - každý ze členů společnosti chce získat svůj podíl na vyrobených statcích, aby přežil, aby si zvýšil životní úroveň atd.
 - podstatně záleží na vlastnických vztazích výrobních faktorů
 - různé klíče pro rozdělení celkové produkce (např. urozenost, stranická příslušnost)
 - *Příklad: Majitel továrny bude jezdit Bentley, dělník MHD*

Typy a odlišnosti ekonomických systémů

39

- způsoby, kterými společnosti jako celek základní ekonomické otázky řeší, lze rozdělit do tří (resp. čtyř) hlavních kategorií označovaných jako ekonomické systémy
- základní ekonomické systémy tvoří ekonomiky **tradiční (zvykové), centrálně řízené (příkazové) a tržní** - spojením jejich prvků pak vzniká systém čtvrtý - **smíšená ekonomika**
- základním rozlišením ekonomických systému je, zda a nakolik se rozhodnutí o alokaci zdrojů opírá o **rozhodování soukromých osob (jednotlivců a firem) - typicky tržní systém, rozhodnutí orgánů či institucí vlády - typicky centrálně řízený systém**, nebo o **společenské tradice - typicky zvykový systém**
- toto rozlišení také může rozhodovat o tom, jakou roli budou při distribuci vyrobené produkce mezi jednotlivé členy společnosti (3.otázka) hrát určité osobní faktory (píle, kvalifikace, talent, schopnosti, vlastnictví majetku, příslušnost k určité společenské skupině nebo politické straně apod.)
- rozlišení mezi jednotlivými systémy se **nemusí týkat jen národního hospodářství jako celku, ale může se vztahovat i k jeho jednotlivým oblastem či odvětvím**

Tradiční (zvykový) systém

40

- rigidní, řešení základních ekonomických otázek se děje na základě dlouhodobých zvyklostí a tradic
- dnes již prakticky historickou kategorií, uplatňují ho prakticky již jen primitivně žijící společnosti
- většinu výstupů výroby dostává náčelník, popř. velký vlastník půdy
- přestože je archaický, určité prvky se dochovaly v dílčích oblastech (např. volba povolání, vycházející z jisté rodinné nebo etnické tradice)
- *Např: Primitivně žijící amazonské kmene, křováci atd.*

Centrálně řízený (příkazový) systém

41

- o odpovědích na základní ekonomické otázky rozhoduje vládní instituce (politici, úředníci, vybraní experti apod.)
- tato rozhodnutí provádějí představitelé veřejných institucí buď přímo (např. rozhodnutí vlády o postavení továrny), či nepřímou (udělováním povolení nebo licencí)

- o distribuci vyrobené produkce (3.otázka) se rozhoduje především **centrálním stanovením cen či mezd**, ale i pomocí **daňového systému, nejrůznějších dávek, dotací** apod.
- státní rozhodování o ekonomických otázkách je podpořeno tím, že kapitálové statky (továrny, farmy atd.) i přírodní zdroje jsou vlastněny státem
- v extrémním případě si stát činí nárok i na vlastnictví výrobního faktoru práce (rozhoduje, kde kdo bude pracovat)
- v centrálně řízené ekonomice jsou typické velké podniky, což má za následek **vysokou koncentraci výroby a monopolizaci ekonomiky, vedoucí k omezení konkurence**
- ekonomickou premisou tohoto systému je, že politici a úředníci mají k provedení ekonomických rozhodnutí lepší předpoklady než samostatně se rozhodující ekonomické subjekty, jednájí v zájmu společnosti, za účelem dosažení obecného blahobytu apod.
- *Např: komunistické státy sovětského bloku, Sovětský svaz*
- v poměru k tržnímu nebo smíšenému systému neefektivní, proto prakticky všude opuštěn, některé prvky však přezívají (např. rozhodování politiků o tom, jaké typy a způsoby lékařské péče a v jakém rozsahu budou občané dostávat za své prostředky odvedené státu formou zdravotního pojištění)

Tržní systém

42

- odpovědi na ekonomické otázky se tvoří na základě **dobrovolných rozhodnutí** soukromých osob, kupujících a prodávajících, jednotlivců a firem (narozdíl od centrálního sys. - viz výše) → tento systém je teda založen na **samostatném (decentralizovaném) rozhodování ekonomických subjektů**
- rozhodnutí ekonomických subjektů jsou spoluurčována a vzájemně koordinována **cenami**
- úloha státu je omezena (především na ochranu soukromého vlastnictví, zajištění bezpečnosti země atd.)
- výrobní faktory jsou vlastněny **soukromě** (narozdíl od centrálního sys.)
- klíčovou úlohu při rozhodování o zákl. ekon. otázkách hrají v tomto systému **trhy**, na kterých ceny vznikají
- trhy rozhodují i o tom, jaké statky budou vznikat (ty, o které je zájem) i o použitých metodách výroby (s co nejnižšími náklady)
- ceny určují podíl jednotlivých osob na vytvořeném produktu tím, že výrobním faktorům přisuzují určitou hodnotu → příjmy vlastníků výrobních faktorů určují jejich podíl na vyrobené produkci
- tento systém je v porovnání s ostatními systémy podstatně efektivnější

Smíšený systém

43

- spojuje trh se zásahy vlády do ekonomiky
- tržní ekonomika v čistém pojetí neexistuje, prakticky vždy jsou zde nějaké zásahy vlády - smíšený systém převažuje ve většině demokratických zemí
- trhy provádějí většinu rozhodování, důležitou roli hrají ale i vlády - vládní zásahy mohou v určitých situacích efektivitu tržní ekonomiky zvýšit nebo v zájmu udržení sociálního smíru korigovat distribuci příjmů a bohatství směrem do společnosti apod.
- konkrétní podoby smíšeného systému se mohou značně lišit, z ekonomického hlediska hlavně cíli, nástroji a rozsahem státní regulace

URBAN, Jan. *Teorie národního hospodářství*, 3. vydání, 2011 s. 44 - 48; <http://ekonomika-managment.studentske.cz/2008/03/ekonomick-otzky.html>; <http://www.ceed.cz/ekonomie/otazky05.htm>; *zápisky*

B.17. Ekonomická efektivnost, Paterovo a Kaldor-Hicksovo kritérium efektivnosti

Ekonomická efektivnost

44

- Neboli alokační efektivnost
- **Efektivní** → takové rozdělení (alokace) omezených ekonomických zdrojů mezi jednotlivé možnosti jejich využití, při kterém jednotlivec či **společnost jako celek získává maximální užitek**
 - Rozdělení ekonomických zdrojů je efektivní, nemůže-li jednotlivec nebo společnost zvýšit celkové uspokojení svých potřeb změnou způsobu, kterým těchto zdrojů využívá
 - V efektivní ekonomice změna použití zdrojů nemůže přinést větší užitek (lepší uspokojení potřeb)
 - Např. jednotlivec nemůže zvýšit svůj užitek, rozhodne-li se věnovat jiným činnostem, spotřebitel nebo domácnost nemohou dosáhnout vyššího uspokojení svých potřeb tím, že změní skladbu kupovaného zboží apod.

- **Mírou efektivity** využití vzácných zdrojů je vždy vztah mezi dosaženým stupněm uspokojení potřeb (užitkem či též ekonomickým blahobytem) a zdroji, které osoba nebo společnost na jeho získání vynaložily
- Alokační efektivity ekonomiky jako celku závisí na tom, zda společnost vyrábí právě ty druhy zboží a služeb, které lidé nejvíce požadují, zda jsou ekonomické zdroje používány tak, aby jejich přínos byl maximální, či zda zboží a služby získávají lidé, kterým přináší nejvyšší užitek

Paretova a Kaldor-Hicksova efektivity

45

- Zabývají se vztahem mezi rozsahem vyrobené produkce a způsobem jejího rozdělení
- **Paretova efektivity**
 - Podle italského ekonoma Vilfreda Pareta
 - Stav ve společnosti (národohospodářská situace), kdy již nelze zvýšit ničím blahobyt, aniž by nebyl snížen blahobyt někoho jiného
 - Jsou-li ekonomické zdroje využívány tak, že je možné blahobyt některých osob zvýšit, aniž bychom současně blahobyt někoho jiného snížili, je daná situace označována jako neefektivní
 - Ve skutečnosti dochází zpravidla k tomu, že na změnách ve způsobu využití zdrojů někteří vydělávají a jiní prodělávají
 - * Paretovo pojetí efektivity je poměrně striktní, neumožňuje proto posoudit, zda jsou změny tohoto druhu ekonomicky výhodné nebo nevýhodné
- **Kaldor-Hicksova efektivity**
 - Rozšířené pojetí Paretovy efektivity, použití širší
 - Snížení blahobytu určitých osob může přinést větší efektivity ekonomiky, pokud by ty osoby, jejichž blahobyt se zvýšil, byly schopny alespoň teoreticky odškodnit osoby, jejichž blahobyt se snížil
 - * Na základě této kompenzace by společnost dospěla do stavu Paretova optima, protože by se blahobyt žádné osoby nesnížil
 - Praktické využití v tzv. Kaldorových a Hicksových (kompenzačních) testech
 - * Zjišťují, co by se stalo, kdyby ti, kteří na změnách vydělávají, měli ty, kteří na nich prodělávají, skutečně kompenzovat
 - * Ve smyslu **Kaldorova kritéria** přispěje určitá změna k Paretové optimalitě ekonomiky tehdy, pokud maximální částka, kterou jsou ti, kteří na změnách vydělávají, ochotni zaplatit, je větší než částka, kterou jsou ochotni ti, kteří na nich prodělávají, přijmout
 - * Ve smyslu **Hicksova kritéria** přispěje určitá změna k Paretové optimalitě tehdy, pokud je maximální částka, kterou jsou ti, kteří na změnách prodělávají, ochotni nabídnout těm, kteří na nich vydělávají (k tomu aby změně zabránili), je menší než minimální částka, kterou jsou ti, kteří na nich vydělávají, ochotni přijmout (jako úplatek) za to, že změně předejdou
 - * → Hicksův test vychází z perspektivy těch, kteří na ni prodělávají; Kaldorův test vychází z prosperity těch, kteří na nich vydělávají
 - * → Jsou-li obě tyto podmínky splněny (je splněno tzv. Kaldor-Hicksovo kritérium), pak navržené změny ekonomiku posouvají k Paretovu optimu
 - Kaldor-Hicksovo kritérium se používá v tzv. **ekonomii blahobytu**
 - * Ta se zabývá tím, jak různé ekonomické činnosti, projekty či změny přispívají ke zvýšení ekonomického blahobytu
 - * Její metody – srovnávání (analýza) národohospodářských nákladů a přínosů, která hodnotí určité ekonomické projekty (např. výstavbu nového letiště) na základě srovnání celkových nákladů (např. stavebních a ekonomických) s celkovými přínosy projektu (např. zisky leteckých společností, užitkem cestujících)
 - * Projekty doporučeny, pokud přínosy > náklady
 - * Přínosy projektu by měly být podle Kaldor-Hicksova kritéria natolik velké, aby mohli ti, kdo z nich mají prospěch (teoreticky) kompenzovat ty, kteří na nich ztrácejí
 - Problémy
 - * Zvýšením celkových přínosů (například příjmů) spojených s určitou změnou je považováno za efektivity bez ohledu na to, jak je přírůstek celkových důchodů ve společnosti rozdělen
 - * Předpoklad efektivity může být v rozporu se skutečností, na kterou poukazuje princip klesajícího mezního užítka, a sice, že mezní hodnota peněz (subjektivní hodnota přírůstku příjmu) může být pro osoby lišící se celkovou úrovní svého příjmu různá
- **Otázka kompenzace**
 - Základní rozdíl mezi Paretovou a Kaldor-Hicksovou efektivitou
 - Paretova efektivity – je nutné, aby se zvýšil blahobyt všech (nebo se nesnížil) X změna v hospodářství ve smyslu k efektivitě Kaldor-Hicksově nemusí nutně znamenat, že se blahobyt zvýší nebo zachová všem
 - Kaldor-Hicksova efektivity – kompenzace nemusí být faktická, stačí, že tato možnost existuje
 - Všechny paretoovsky efektivity situace jsou efektivity i podle Kaldora a Hickse, neplatí to ale naopak

Ukazatelé ekonomické efektivity

46

- Ukazatelé ekonomické efektivity slouží k porovnání jednotlivých firem, respektive toho, jak se svému majiteli vyplatí
- **Net present value**
 - Net present value (Čistá současná hodnota, NPV) je kritérium, které hodnotí současnou cenu investice pomocí diskontovaných peněžních toků. Za předpokladu, že je cena vyšší než investiční náklady, tak se vyplatí investovat
- **Internal rate of return**
 - Internal rate return (Vnitřní výnosové procento, IRR) je taková cena příležitosti, při které je NPV projektu rovné nule
- **Roční ekvivalentní peněžní tok**
 - Slouží k porovnání projektů, které netrvají stejně dlouhou dobu. K tomuto využívá NPV a anuiálního členu
- **Return on investment**
 - Return on investment (ROI) je metoda, která nezohledňuje časovou cenu peněz, ale je díky své jednoduchosti velmi populární
 - $ROI = \text{zisk} / \text{náklady}$

Efektivita a rovnost

47

- Efektivní rozdělení vzácných zdrojů nemusí znamenat, že vyrobené statky jsou mezi členy společnosti rozděleny rovnoměrně nebo „spravedlivě“
 - Z hlediska efektivity chceme, aby společenský koláč dosáhl maximální velikosti
 - Z hlediska rovnosti chceme, aby byl společenský koláč rovnoměrně rozdělen mezi její členy
- Efektivita a rovnost jsou dva důležité ekonomické pojmy, ale i hospodářské cíle, které si odporují
 - Zvýšení ekonomické rovnosti je možné přerozdělením vytvořeného blahobytu (přerozdělováním příjmů), může mít ale za následek ztrátu části celkového ekonomického blahobytu, tím i nižší efektivity
 - Přerozdělení omezuje odměnu za práci, která přináší vyšší ekonomický blahobyt, a tak - snížením její motivace - vede (za jinak stejných okolností) k nižší celkové produkci statků
 - Efektivní fungování ekonomiky může být naopak provázáno výsledným velmi nerovnoměrným rozdělením příjmů
 - Otázka vztahu efektivity x rovnost (součástí mj. i otázka bohatství a chudoby a odstraňování nerovnosti) → jedna z nejdůležitějších ekonomických problémů vůbec (zabývá se jí i hospodářská a sociální politika vlád)

URBAN, Jan: *Teorie národního hospodářství. 3. doplněné a rozšířené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 50-54; www.vakobobri.cz, uživatel Katka, dokument TNH zkouškové otázky 2010 – logické uspořádání; http://www.algoritmy.net/a/efektivnost*

B.85. Trhy výrobních faktorů, jejich úloha, specifika a regulace

(Nájemní) trhy výrobních faktorů

48

- trhy, na kterých se střetává poptávka po nájmu jednotlivých výrobních faktorů s nabídkou jejich pronájmu
- výrobci (podnikatelé) najímají výrobní faktory od jejich vlastníků na trzích
- za nájem VF platí výrobci vlastníkům nájemní ceny (ceny výrobních faktorů)
- ceny na trhu jsou ovlivněny:
 - poptávkou firem po jednotlivých výrobních faktorech
 - tržní nabídkou – zájmem vlastníků výrobní faktory za určité ceny pronajmout
 - pro výrobce vystupují nájemní ceny VF jako výrobní náklady (náklady na výrobní vstupy)
 - pro vlastníky VF tvoří tyto ceny příjem (důchod)
 - výrobce, který je současně i vlastníkem VF, platí za pronájem sám sobě; platí implicitní nájemní cenu

- ceny určují podíl jednotlivých osob na vytvořeném produktu tím, že službám jednotlivých výrobních faktorů přisuzují určitou hodnotu
- příjmy (důchody) vlastníků jednotlivých VF určují jejich podíl na vyrobené produkci
- mezi hlavní trhy VF patří trh práce a kapitálu

Výrobní faktory

49

- ekonomické zdroje, které se v národním hospodářství uplatňují při výrobě zboží a služeb
- každý faktor má funkci označovanou jako služba výrobního faktoru
- O nájmu výrobních faktorů hovoříme i v případě, kdy je vlastník současně nájemcem → pronajímá sám sobě → platí tzv. implicitní nájemní cenu
- 4 skupiny:
 - **přírodní zdroje čili „půda“**
 - * statky poskytované přírodou, které se účastní tvorby zboží a služeb
 - např. zemědělská půda, nerostné suroviny, voda, vzduch...
 - * cena placená za užívání/pronájem půdy = renta
 - * renta
 - náklad výrobců používajících při výrobě přírodní zdroje
 - příjem/důchod majitelů „půdy“, kteří ji pronajímají
 - **lidské zdroje čili „práce“**
 - * fyzické a mentální úsilí, které lidé vkládají do výroby zboží a služeb
 - * cena vyplácená zaměstnancům za pronájem = mzda
 - * určují ji vztahy nabídky a poptávky (v tržním systému)
 - **kapitál**
 - * soubor statků, které byly vytvořeny k výrobě jiných druhů zboží a služeb
 - * jakékoli hmotné bohatství, které lze použít k tvorbě dalších statků, a tím i k dosažení zisku
 - * základní funkce: zvyšování výrobní schopnosti (produktivity) lidské práce
 - * např. továrny, budovy, dopravní prostředky, zásoby surovin, ekonomická infrastruktura (silnice, mosty, plynovody, telekomunikační zařízení...)
 - fyzický kapitál
 - ve formě fyzických kapitálových statků
 - finanční kapitál – 2 významy:
 - v podobě finančních fondů, které slouží na nákup fyzických kapitálových statků plnících výrobní funkci (např. továrny, stroje...)
 - určitá finanční aktiva představující právní nárok na vlastnictví určitého fyzického kapitálu, resp. jeho části (např. podnikové akcie)
 - * úrok = odměna vlastníků kapitálových statků dávajících svůj kapitál k dispozici jiným ekonomickým subjektům
 - úrok:
 - důchodem majitele kapitálu
 - kompenzací majitele kapitálu jakožto věřitele za to, že se vzdává možnosti používat svůj kapitál
 - zpravidla stanoven jako určité procento z hodnoty kapitálu nebo půjčené částky (jistiny) = úroková míra
 - nákladem toho, kdo si kapitál půjčuje
 - u finančních aktiv má povahu úroku i výnos označovaný jiným způsobem, např. dividendy
 - **podnikání/podnikatelská činnost**
 - * zahrnuje:
 - řídicí a organizační schopnosti osob
 - schopnosti a ochotu podstupovat nevyhnutelné riziko spojené s výrobou pro trh
 - * úlohou podnikatele je spojit 3 další výrobní faktory a vyhledávat pro ně produktivní využití
 - * nutnost nacházet nové tržní příležitosti (zavádět nové výrobky a služby na trh), zavádět nové výrobní postupy a technologie a tím riskovat
 - * záleží na něm zisk X ztráta
 - zisk:
 - odměna podnikatelů za jejich organizační schopnosti, inovativní přístupy, podstupovaná rizika
 - normální - udává hodnotu užití výrobního faktoru podnikání
 - zisk, který by podnikatel mohl získat či očekávat, pokud by se věnoval jiné oblasti podnikání
 - z ekonomického hlediska je nákladem
 - ekonomický – rozdíl mezi celkovými příjmy a celkovými náklady firmy
 - je-li ekonomický zisk nula, získává podnikatel vyšší než normální zisk

Národní důchod

50

- součet všech příjmů majitelů jednotlivých výrobních faktorů za jejich pronájem a služby za určité období (zpravidla 1 rok) = hodnota národního důchodu
- identická hodnota s národním produktem (=celkovým objemem výroby a služeb v národním hospodářství)
- na trzích výrobních faktorů se rozhoduje o tom, jak se hodnota národního důchodu rozdělí mezi pracující, majitele půdy, vlastníky kapitálu a podnikatele
- většina celkového důchodu připadá na výrobní faktor práce

Urban Jan: *Teorie národního hospodářství. 3. doplněné a rozšířené vydání (str. 54-58)*

B.89. Typy ekonomických subjektů, jejich postavení a úloha v národním hospodářství

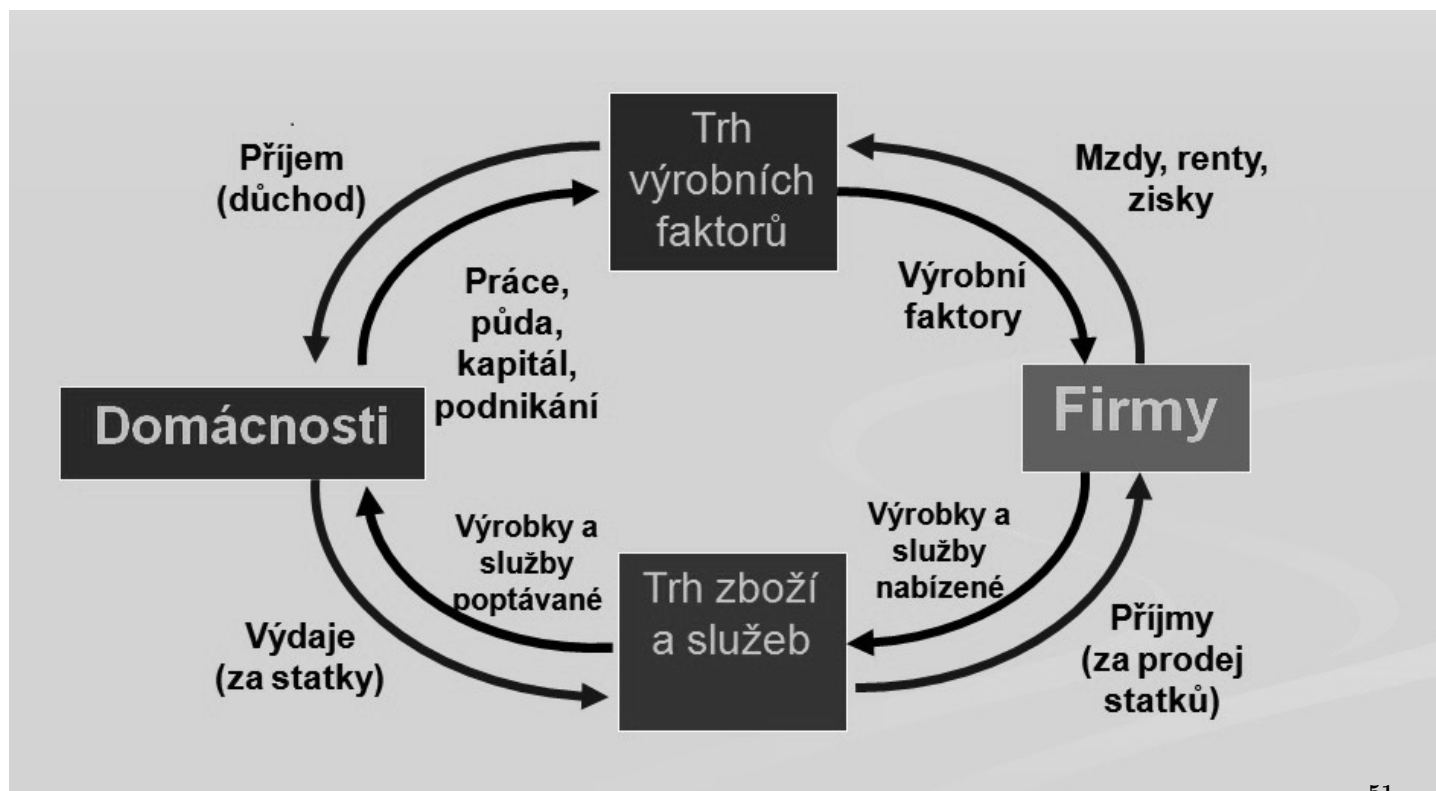
- Otázka úzce souvisí s další otázkou - →B.49
- **Ekonomické subjekty** - jednotky ekonomického rozhodování
 - sehrávají různé role - pracují, vyrábějí, nakupují, prodávají, najímají, pronajímají apod.
- **Typy ekonomických subjektů**
 - ekonomické subjekty lze dělit podle základních funkcí do 4 kategorií (sektorů):
 1. Sektor jednotlivců či domácností
 2. Firemní sektor
 3. Veřejný (vládní) sektor
 4. Sektor finančních služeb
 5. Zahraniční sektor (nespadá mezi 4 základní sektory)
- **Role ekonomických subjektů**
 - **Sektor jednotlivců či domácností** - vlastní a **pronajímá výrobní faktory** (práce, půda, kapitál, podnikatelské schopnosti) firmám → za pronájem těchto faktorů získává odměnu (**mzda, renta, plat, úroky, zisk** atd.) → tento příjem slouží na spotřebitelské výdaje a úspory
 - **Firemní sektor** - **najímá** si výrobní faktory, odměňuje je a produkuje zboží a služby, které jsou následně nakupovány domácnostmi, státem, firmami i zahraničními subjekty
 - **Veřejný (vládní) sektor** - **produkuje** zboží a služby (vzdělání, obrana, bezpečnost atd.) a platí mzdy svým zaměstnancům (ti jsou členy sektoru domácností); **nakupuje** produkty a služby produkované podniky, k financování svých potřeb využívá **daně**
 - * čím se odlišuje od soukromých firem: veřejné organizace mají donucovací prostředky (např. pravomoc vybírat daně od jednotlivců a podniků); osoby stojící v čele těchto organizací jsou v demokratických státech voleny, příp. jmenovány nějakým voleným orgánem
 - **Sektor finančních služeb** - zahrnuje řadu organizací (banky, spořitelny, pojišťovny, penzijní fondy,...) zabývajících se **finančním zprostředkováním** - převádí úspory od majitelů kapitálu k těm, kteří je poptávají (vypůjčují); tento sektor neprodukuje žádné fyzické statky
 - **Zahraniční sektor** - **kupuje a prodává** zboží a služby, **může poskytovat/využívat kapitál** či jiné výrobní faktory

Teorie národního hospodářství: Jan Urban (58-60), 3. vydání

B.49. Model ekonomického koloběhu

- Zachycuje vztahy mezi jednotlivými typy ekonomických subjektů (jednotlivci (domácnosti), firmy, vláda, finanční instituce, zahraniční subjekty)
- Základní hmotné a finanční vztahy či toky probíhající v národním hospodářství, tj. pohyby zboží, služeb, plateb a důchodů mezi domácnostmi, firmami, státem, finančním sektorem a zahraničím
- Ilustruje i základní podmínky vedoucí k dosažení národohospodářské rovnováhy umožňující pokračování ekonomických procesů v nezměněném stavu

Jednoduchý koloběh

51

- Koloběh v uzavřené ekonomice (bez ovlivňování zahraničním sektorem a bez státního zásahu do hospodářství - neexistence veřejného sektoru)
- Domácnosti tu veškeré své příjmy, které získají za pronájem svých výrobních faktorů, utratí za nákup zboží a služeb (nevznikají úspory → není třeba služeb finančního sektoru)
- Jen dva typy ekonomických subjektů - tj. firmy a jednotlivci
 - **Firmy** - výroba zboží a služeb, které na příslušných trzích prodávají, používání výrobních faktorů, které se na odpovídajících trzích pronajímají
 - **Jednotlivci** - vlastní výrobní faktory, jejichž služby pronajímají firmám a za příjmy, které od nich za tento pronájem získávají, si na trhu zboží a služeb kupují vyrobenou produkci
- Národní důchod - souhrn mezd, rent, úroků a zisků získaných pronájemem výrobních faktorů
- Ke vztahům mezi firmami a domácností dochází na dvou typech trhů
 - **Trh zboží a služeb** - firmy vystupují jako prodávající, domácnosti jako kupující
 - **Trh výrobních faktorů** - domácnosti vystupují jako prodávající, firmy jako kupující
- Zahrnuje **fyzické toky zboží a služeb** (prodej zboží a služeb domácnostem / pronájem výrobních faktorů firmám) a hodnotově ekvivalentní **finanční toky** (výdaje domácností za nákup zboží a služeb plynoucí firmám / peněžní prostředky, které za pronájem výrobních faktorů plynou domácnostem) (finanční hodnota obou těchto toků = výše národního důchodu)
- Z Holmanovy učebnice - východiskem pro výrobu jsou výrobní faktory: *půda* (a další přírodní zdroje), *práce a kapitál* → s jejich využitím se vyrábí *statky*, tj. *zboží a služby*. Výrobní faktory jsou ve vlastnictví domácností a ty je pronajímají firmám. Peníze, které domácnosti od firem dostanou, jsou *důchody domácností*. Za ně pak domácnosti od firem nakupují statky. Peníze, které firmy dostanou od domácností, jsou *příjmy firem*. Za ty si pak firmy opět od domácností najímají výrobní faktory → nepřetržitý koloběh.

Rozšířený koloběh

52

- Realističtější model
- Zahrnuje i zbývající ekonomické subjekty, tj. finanční instituce, vládu a zahraniční sektor

- Předpoklad, že domácnosti mohou své příjmy buď utratit za nákupy spotřebního zboží a služeb, nebo (částečně) uspořit
 - Úspory plynou do sektoru **finančních institucí**, které je poskytují ve formě úvěru firmám, ty je využívají na nákup nových kapitálových statků, případně zásob
 - Firmy pak produkují nejen spotřební zboží a služby, které prodávají domácnostem, ale i kapitálové statky, které prodávají jiným firmám - těm, které chtějí na jejich základě rozšířit svou výrobu
- Zahrnutí **vládního sektoru** znamená, že se část příjmů domácností a firem odčerpá v podobě daní
 - Celkové výdaje v národním hospodářství však současně vzrostou v důsledku státních výdajů na nákupy zboží a služeb
- Zahrnutí **zahraničního sektoru** se promítne tak, že k dosavadním ekonomickým tokům přibudou výdaje směřující do zahraničí (výdaje na dovoz zboží a služeb a nákup nových kapitálových statků v zahraničí) a současně i příjmy, které ze zahraničí přicházejí (příjmy z vývozu, příliv zahraničního kapitálu do země)

Rovnováha v modelu ekonomického koloběhu

53

- Oba koloběhy ukazují základní makroekonomické toky, zároveň usnadňují hlubší úvahy o faktorech ovlivňujících vývoj národního hospodářství
- **Jednoduchý model**
 - Utratí-li domácnosti veškeré důchody, které od firem získají (mzdy, rentu, úroky, a zisk) za nákup spotřebního zboží a služeb, pak firmy prodají vše, co vyrobí, získají odpovídající finanční prostředky a národohospodářský koloběh může pokračovat v nezměněné podobě dál, nachází se v tzv. **stavu rovnováhy**, což znamená, že hodnota vyráběných statků i výše příjmů vlastníků výrobních faktorů (národní důchod) se nemění
- **Rozšířený model**
 - Platí totéž co u jednoduchého modelu, budou-li veškeré úspory domácností (nespotřebovaná část jejich příjmů) použity firmami na nákup nových kapitálových statků (investice), na jejichž základě zvýší firmy výrobní kapacity, rovnost mezi objemem úspor a investic pak povede k tomu, že rovnováha zůstane v národním hospodářství zachována
 - Vstoupí-li do hry i veřejný sektor, bude NH v rovnováze tehdy, když se úspory domácností a daňové příjmy státu budou ve svém souhrnu rovnat firemním investicím a nákupním výdajům státu
 - Při zahrnutí zahraničního sektoru - souhrn investic, státních výdajů na nákupy zboží a služeb, vývozu zboží a služeb a dovozu kapitálu roven souhrnu úspor domácností, daňových příjmů státu, dovozu zboží a vývozu kapitálu

Ilustrace národohospodářského koloběhu - Model J. M. Keynesa

54

- Sud naplněný vodou - tři vstupní otvory a tři výstupní otvory
- Tři otvory umožňující únik vody = úspory domácností, daňové příjmy státu, hodnota dovozu zboží a vývozu kapitálu
- Tři otvory, kterými voda do sudu přitéká = firemní investice, státní výdaje za nákupy zboží a služeb, hodnota vývozu zboží a dovozu kapitálu
- Hladinu vody v sudu lze přirovnat k celkovému objemu národního důchodu nebo vyrobeného národního produktu - zůstává (z krátkodobějšího hlediska) nezměněn, jestliže je celkový objem vody unikající ze sudu nahrazen celkovým objemem vody, která do sudu přitéká → národní hospodářství se nachází ve stavu ekonomické rovnováhy
- Nerovnovážná situace - Bude-li celkový odtok vody (v ekonomickém vyjádření součet veličin úspor, daní, dovozu zboží a vývozu kapitálu) převyšovat celkový přítok (součet investic, státních výdajů na nákup zboží a služeb, vývozu zboží a dovozu kapitálu), bude hladina vody (výše národního důchodu klesat), v opačném případě naopak stoupat
- Nerovnováhy mezi veličinami tvořícími ve svém souhrnu přítoky a úniky z ekonomického koloběhu vedou ke změnám národního důchodu, tj. celkového výkonu národního hospodářství
- Přesahují-li ekonomické přítoky nad odtoky, pak celkový objem důchodu proudící ekonomikou (tj. národní důchod) roste, v opačném případě klesá

Zahrnutí cen do modelu ekonomického koloběhu

55

- Model ekonomického koloběhu lze rozšířit ještě zahrnutím cen
- Zahrneme-li do modelu i působení cen, dospíváme k modelu národohospodářského koloběhu a ekonomické rovnováhy založenému na pojmech tzv. souhrnné (agregátní) poptávky a nabídky
- Souhrnná poptávka - celková hodnota zboží a služeb, které si spotřebitelé (domácnosti), stát, firmy a zahraniční subjekty chtějí v daném národním hospodářství při daných cenách koupit
- Souhrnná nabídka - celková hodnota zboží a služeb, které domácí i zahraniční firmy hodlají v národním hospodářství při daných cenách nabídnout
- Rovnovážná (neměnná) úroveň národního produktu nastává v ekonomice při rovnosti souhrnné poptávky a nabídky, tj. v situaci, kdy se celkové nákupní výdaje rovnají souhrnné hodnotě zboží a služeb ekonomikou produkováných
- Dojde-li, při dané úrovni cen k tomu, že souhrnná poptávka je ve srovnání se souhrnnou nabídkou větší nebo menší, hovoříme o stavu ekonomické nerovnováhy

Ekonomická nerovnováha

56

- Reálná ekonomika → ke stavu rovnováhy dochází pouze zřídka, protože spotřební výdaje domácností a jejich úspory, daně, investiční výdaje, státní nákupy a výdaje i vývoz a dovoz se trvale a rychle mění
- **Ekonomická nerovnováha** - 2 hlavní důsledky
 - Nevyužívání části ekonomických zdrojů (projevují se např. růstem nezaměstnanosti)
 - * Vznikají v důsledku nedostatečné poptávky po nabízeném zboží a službách
 - Tendence růstu/poklesu celkové hladiny cen v národním hospodářství
 - Reálnému ekonomickému světu dominují situace charakterizované jako inflace (rostoucí cenová hladina) nebo deflace (klesající cenová hladina) či změny úrovně zaměstnanosti a vznikem nezaměstnanosti
- Důvodem ekonomické nerovnováhy je skutečnost, že pokud se to, co se v ekonomice vyrobí, neprodá, je přebytek souhrnné nabídky nad souhrnnou poprávkou (obrazně řečeno) koupen podniky, které jej vyrobily → stává se součástí jejich zásob
 - K tomu aby firmy svůj přebytek zboží v následujícím období prodaly, budou nuceny buď snížit objem své výroby, nebo snížit její ceny, případně obojí → ať se rozhodnou jakkoli, peněžní hodnota celkové národní produkce klesne
- Druhou situací je vyšší agregátní poptávka než agregátní nabídka
 - Národní hospodářství může reagovat zvýšením výroby, zvýšením ceny, či od obojího trochu → ať se rozhodnou jakkoli, peněžní hodnota celkové národní produkce stoupne
- Peněžní, neboli nominální změna - růst nebo pokles hodnoty souhrnné nabídky, ke které dojde, neznamená tak nutně změnu objemu produkce - ten bude záviset na tom, zda ekonomika zvýší (či sníží) výrobu rychlejším tempem, než kterým porostou (budou klesat) ceny
- Deflační mezera - agregátní poptávka < agregátní nabídka
 - Hodnota, o kterou je třeba zvýšit souhrnnou poptávku, aby se souhrnná nabídka a poptávka vyrovnaly
 - Ekonomicky nežádoucí - vede k nevyužití ekonomických zdrojů a k nezaměstnanosti
- Inflační mezera - agregátní poptávka > agregátní nabídka
 - Hodnota, o kterou se musí souhrnná poptávka pro dosažení příslušné rovnováhy při stálých cenách snížit
 - Ekonomicky nežádoucí - tlačí úroveň cen nahoru a vede k inflaci
- Uzavírání mezer - vlády s pomocí finanční politiky ve snaze omezit národohospodářské problémy
 - Stimulace růstu či poklesu celkových výdajů v národním hospodářství, tj. spotřeby (úspory domácností, firemní investice, vládní výdaje na nákupy zboží a služeb, export, resp. importu)

Prezentace TNH I 2011 - slide 40; Teorie národního hospodářství, Jan Urban., 3.vydání, 2011 (strany 60-66); Základy ekonomie pro studenty VOŠ a neekonomických fakult VŠ, Robert Holman, 2000 (strana 8)

B.55. Národohospodářské agregáty a jejich význam

- Makroekonomie studuje chování národního hospodářství vcelku. Předmětem zkoumání je výše celkového produktu národního hospodářství, tempo jeho růstu, vývoj zaměstnanosti a nezaměstnanosti, cenové hladiny, problematika makroekonomické stabilizační politiky a zahraničně ekonomické vztahy republiky.
- Národohospodářské agregáty slouží k měření **úrovně národního hospodářství** daného státu
- Jsou to **makroekonomické veličiny**, které udávají vyspělost ekonomiky
- Tyto makroekonomické veličiny zachycuje tzv. **magický čtyřúhelník** - ten ukazuje úroveň národního hospodářství a čím dále je veličina od středu čtyřúhelníku, tím lépe
- **Hlavní cíle hospodářské politiky, resp. národohospodářské agregáty**
 - Vysoká úroveň a tempo růstu celkového produktu = **HDP**
 - Vysoká míra zaměstnanosti a nízká míra nezaměstnanosti = (*nízká*) *nezaměstnanost*
 - Nízká míra inflace (stabilita cenové hladiny) = **inflace**
 - Vyrovnaná platební bilance = **platební bilance**
- **Vztahy mezi těmito veličinami**
 - Velikost vyprodukovaných statků a služeb (HDP) měříme penězi, proto nás musí zajímat inflace (znehodnocení peněz). Hodnota peněz a jejich znehodnocení souvisí mimo jiné i se zahraničním obchodem.
 - Zahraniční obchod úzce souvisí s velikostí HDP (vyprodukované statky nemusíme realizovat jen na domácím trhu, ale můžeme je prodat do zahraničí, a zase naopak statky dovezené ze zahraničí do HDP nemůžeme započítat).
 - Velikost produktu pak přímo ovlivňuje míru zaměstnanosti (pokud se ekonomice nedaří, roste nezaměstnanost).

HDP

57

- Hrubý domácí produkt - celková suma statků (zboží a služeb) vyrobených na daném území za dané období, určených k finální spotřebě
- Je to toková veličina, udává se v penězích za určité časové období (nejčastěji za 1 rok)
- Lze vypočítat třemi metodami: metoda výrobní, důchodová, výdajová
- Pro představu - rok 2010 : 3600,0 mld. Kč
- Metody výpočtu HDP viz →B.46

Inflace

58

- Všeobecný růst cenové hladiny v čase neboli pokles kupní síly peněz
- Míra inflace vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen vyjadřuje procentní změnu průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců proti průměru 12-ti předchozích měsíců - nyní je 1,9%.
- Viz →I.36

Nezaměstnanost

59

- Za nezaměstnaného se považuje osoba ochotná a schopná pracovat starší 15 let, která je přihlášená na úřadu práce
- Měříme ji ukazatelem míry nezaměstnanosti $u=U/(E+U)$, kde u je míra nezaměstnanosti, U je počet nezaměstnaných a E je počet zaměstnaných.
- Nyní : 8%
- Viz →H.59

Platební bilance

60

- Peněžní vyjádření ekonomických transakcí mezi určitou zemí a jejími zahraničními partnery za určité období (běžně za účetní rok).
- Zahrnuje export a import služeb a zboží, příchozí i odchozí zahraniční investice, dary a přesuny finančních prostředků.
- Př. obchodní bilance : 574731,1 mil. Kč = dovoz ve III. Q 2011 a 594488,3 mil. Kč = vývoz ve III. Q 2011 (vývoz lehce převyšuje dovoz)

- Viz →M.64

poznámky ze semináře JUDr. Lenka Jurošková, Ph.D.; *Teorie národního hospodářství*, Jan Urban, 3.vydání, 2011 (strany 96-97); http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace; <http://www.kurzy.cz/makroekonomika/hdp/>; <http://www.cnb.cz>
<http://www.kurzy.cz/makroekonomika/nezamestnanost/>

B.46. Metody měření HDP

- Domácí produkt je základním národohospodářským agregátem
- Ukazatel, podle něhož můžeme posoudit výkonnost ekonomiky
- Více informací viz →B.55

Měření ekonomického výkonu

- Výši HDP lze stanovit třemi způsoby
- Vycházejí ze zjištění celkové hodnoty vyrobené finální produkce, z celkových výdajů či celkových důchodů (příjmů) v národním hospodářství
- V praxi mohou mezi ukazateli zjištěnými jednotlivými způsoby vznikat určité rozdíly (diskrepance) vyvolané statistickými chybami, časovými rozdíly nebo nezahrnutím některých položek (při použití důchodové metody výpočtu například vzniká problém nezahrnutí důchodů, které vznikají v takzvané podzemní či neregistrované ekonomice), všechny metody výpočtu dávají v zásadě stejnou hodnotu

Metoda výrobní

61

- Vychází z **hodnoty vyrobeného zboží a služeb za určité období**, nejčastěji za rok
- Zahrnuje veškeré finální výrobky a služby, bez ohledu na to, zda jsou prodávány spotřebitelům nebo jiným firmám v podobě kapitálových statků, včetně změn firemních zásob a nedokončené výroby
- Z celkového součtu vyráběného zboží je třeba **vyloučit meziprodukty**, tj. statky určené pro výrobní spotřebu → aby se zabránilo dvojitému započítávání vyrobené produkce
 - Problém dvojitého započítávání se dá řešit i tak, že se namísto hodnoty produkce počítá přidaná hodnota firem (rozdíl mezi hodnotou vyrobené produkce a hodnotou jejich materiálových vstupů) v jednotlivých fázích výroby

Metoda důchodová

62

- Vychází z toho, že celková hodnota národohospodářského produktu je **součtem všech důchodů**, které výrobní faktory za své služby za určité období získávají
- $HDP = mzdy + platy + renty + úroky + zisky$
- Započítávány jsou **jen primární důchody výrobních faktorů**, plynoucí z jejich produktivních služeb (nezahrnují se transferové platby - např. sociální důchody a další sociální dávky, které vznikají přerozdělením/redistribucí primárních důchodů, např. přerozdělením od daňových poplatníků směrem k důchodcům)
 - Zahrnutím transferových plateb by došlo k dvojitému započítání → nadhodnocení celkové produkce

Metoda výdajová

63

- Nejběžnější
- Vychází z výdajové struktury HDP
- $HDP = C + I + G + E$
- Založena na zjištění a součtu částek věnovaných na nákupy hotových produktů a služeb
- Celková produkce vyjádřena výdajovou metodou je dána součtem výdajů tří základních domácích sektorů národního hospodářství → spotřebitelských výdajů za zboží a služby (C - consumption), investičních výdajů firem (I), výdajů státu na zboží a služby (G - government), ke kterým je připočten čistý vývoz (E), tj. rozdíl mezi vývozy a dovozy národního hospodářství
- Aby se předešlo dvojitému započítávání → nutno zahrnovat **výdaje jen za finální zboží a služby**
- Pro představu - např. v roce 2010 byl HDP 3 667,6 mld. Kč. Nárůst/pokles HDP se uvádí v procentech.

Teorie národního hospodářství, Jan Urban., 3.vydání, 2011 (69-71)

Dodatek 1

Seznam otázek

1. Absolutní a komparativní výhody v mezinárodním obchodě, vysvětlete na příkladu	M.1
2. Agregátní poptávka a nabídka, potenciální a reálný produkt	K.2
3. Aktiva, jejich druhy a vlastnosti, stanovení ceny aktiv	G.3
4. Automatické stabilizátory a jejich funkce, vysvětlete na příkladu	K.4
5. Bankovní systém, tvorba peněz a peněžní multiplikátor	I.5
6. Bezprostřední a konečné cíle měnové politiky, cílování inflace	I.6
7. Cenová a necenová konkurence, principy marketingu	C.7
8. Cenová, důchodová a křížová elasticita poptávky	D.8
9. Cíle, náklady, příjmy a zisk firmy	E.9
10. Cíle, principy a nástroje stabilizační politiky	K.10
11. Daně, jejich druhy a ekonomické vlastnosti, daňová politika	L.11
12. Deflace, její příčiny a důsledky, past likvidity a kvantitativní uvolňování	I.12
13. Devizové režimy a jejich národohospodářské důsledky	M.13
14. Diskontní, lombardní a repo sazba jako měnové nástroje	I.14
15. Efektivnost dokonalé konkurence	F.15
16. Efektivnost zdanění, daňové břemeno a „náklady mrtvé váhy“, Lafferova křivka	L.16
17. Ekonomická efektivnost, Paterovo a Kaldor-Hicksovo kritérium efektivnosti	B.17
18. Ekonomické aspekty správy korporací	E.18
19. Ekonomické chování byrokracie	N.19
20. Ekonomické multiplikátory a jejich význam (Keynesův multiplikátor, peněžní multiplikátor, fiskální multiplikátor)	K.20
21. Ekonomický pohled na vybrané právní formy podniků, jejich výhody a nevýhody	E.21
22. Ekonomický růst a rozvoj, zdroje a typy růstu, růstová politika	J.22
23. Euro a Maastrichtská kritéria, Pakt stability a růstu	L.23
24. Externality, jejich příčiny, důsledky a řešení	N.24
25. Financování firmy, finanční ukazatele a jejich funkce při řízení firmy	E.25
26. Finanční a měnová krize, možné příčiny a důsledky	K.26
27. Fiskální multiplikátory, efekt vytěsňování	K.27
28. Fiskální politika, její cíle a nástroje	K.28
29. Funkce a nástroje centrální banky	I.29
30. Hlavní historické a současné směry ekonomického myšlení	A.30
31. Hospodářská politika, její cíle, druhy a účinnost, magický čtyřúhelník	C.31
32. Hospodářský cyklus, jeho příčiny a fáze	K.32
33. Chování firem v podmínkách dokonalé a monopolistické konkurence	F.33
34. Chování firem v podmínkách oligopolu a monopolu	F.34
35. Implicitní a explicitní náklady firmy, ekonomický a účetní zisk	E.35
36. Inflace a její měření, druhy, příčiny a důsledky inflace, inflační daň	I.36
37. Instituce kapitálového trhu a jejich význam	G.37
38. Investiční akcelerační a multiplikátor a jejich význam pro průběh hospodářského cyklu	K.38
39. Investování a spekulace, vznik a důsledky „investičních bublin“	G.39
40. Kapitál, jeho vznik, formy a funkce	G.40
41. Komoditní peníze, zlatý standard, peníze s nuceným oběhem	I.41
42. Konkurenční politika, antimonopolní zákonodárství, regulace přirozených monopolů	F.42
43. Kvantitativní teorie peněz a cen, Fisherova rovnost	I.43
44. Marginální náklady a jejich význam	E.44
45. Měnová báze a tvorba peněz, peníze jako dluh	I.45
46. Metody měření HDP	B.46
47. Mezinárodní ekonomická integrace a její formy, globalizace ekonomiky	M.47
48. Mezinárodní měnové vztahy, devizové trhy, optimální měnové zóny	M.48
49. Model ekonomického koloběhu	B.49
50. Monetární politika a její nástroje	I.50

51. Nabídka a poptávka na trhu peněz, cena peněz, výnosová křivka	I.51
52. Nabídka, poptávka a rovnováha na trhu kapitálu	G.52
53. Náklady a nákladové křivky firmy, analýza firemních nákladů	E.53
54. Náklady alternativ a utopené náklady, ilustrujte na příkladech	B.54
55. Národohospodářské agregáty a jejich význam	B.55
56. Nástroje expanzivní fiskální a monetární politiky, jejich význam a účinnost	I.56
57. Nástroje restriktivní měnové a rozpočtové politiky, jejich význam a účinnost	I.57
58. Nedokonalá konkurence, příčiny vzniku a hlavní typy, ztráta blahobytu v podmínkách nedokonalé konkurence F.58	
59. Nezaměstnanost, příčiny, druhy a měření, vztah nezaměstnanosti a inflace	H.59
60. Nezávislost a odpovědnost centrální banky	I.60
61. Normální zisk firmy, ekonomická renta a její dobývání	E.61
62. Omezení měnové a fiskální politiky	I.62
63. Peníze, jejich funkce a formy, úloha zlata v dějinách	I.63
64. Platební a obchodní bilance, jejich struktura a význam	M.64
65. Poptávka a nabídka na trhu práce, vliv substitučního a důchodového efektu na nabídku práce	H.65
66. Poptávkové a nabídkové šoky, jejich vliv na recesi	K.66
67. Primární a sekundární kapitálové trhy a jejich význam	G.67
68. Principy ekonomické teorie veřejné volby	N.68
69. Produktivita práce a kapitálu a jejich faktory, politika nabídkové strany	J.69
70. Přebytek výrobce a spotřebitele, efektivita tržní rovnováhy	D.70
71. Předmět národohospodářské teorie a její základní kategorie	A.71
72. Rozdělení důchodů, nerovnosti v důchodech, přerozdělovací procesy a jejich nástroje	H.72
73. Selhání vlády a jeho příčiny	C.73
74. Soukromé a veřejné statky, veřejné poskytování statků	N.74
75. Státní regulace trhů, ceny ve smíšené ekonomice	C.75
76. Státní rozpočet, základní struktura jeho příjmové a výdajové stránky	L.76
77. Státní zásahy do cen, jejich příčiny, důsledky a efektivita	D.77
78. Struktura trhu a tržní síla, relevantní trh	F.78
79. Subjekty kapitálového trhu	G.79
80. Teorie hospodářského růstu	J.80
81. Transakční náklady a Coaseův teorém	N.81
82. Trh a tržní systém, typy trhů	C.82
83. Trh dokonalé konkurence a postavení firmy na tomto trhu	F.83
84. Trh práce (poptávka, nabídka a rovnováha)	H.84
85. Trhy výrobních faktorů, jejich úloha, specifika a regulace	B.85
86. Tržní a netržní faktory determinace mezd, mzdová strnulost, jej příčiny a důsledky	H.86
87. Tržní cena a její funkce	C.87
88. Tržní selhání, jeho druhy a příčiny, ilustrujte na příkladech	C.88
89. Typy ekonomických subjektů, jejich postavení a úloha v národním hospodářství	B.89
90. Veřejná a soukromá řešení tržních selhání	C.90
91. Veřejná produkce statků, její příčiny a důsledky	N.91
92. Veřejné a částečně veřejné statky, společné zdroje	N.92
93. Veřejné finance, jejich funkce a složky, státní rozpočet a jeho deficity	L.93
94. Vymezení peněz, peněžní zásoba a peněžní agregáty	I.94
95. Vývoj evropské ekonomické integrace, jednotný vnitřní trh, hospodářská a měnová unie EU	M.95
96. Význam a struktura rozvahy firmy	E.96
97. Základní ekonomické otázky, typy a odlišnosti ekonomických systémů	B.97
98. Základní ekonomické principy a modely, metodické chyby ekonomického uvažování	B.98
99. Zákon klesajícího mezního produktu, princip úspor z rozsahu	E.99
100. Zákon poptávky, zákon nabídky, zákon poptávky a nabídky, zákon jedné ceny	D.100